

Izvoarele arhivistice și prezentarea ce s-a dat pînă acum forțelor germane lansate în septembrie 1944 dinspre sud-vest asupra României

EUGEN BANTEA

Scurtă rememorare arhivistică și istoriografică

Dezvoltînd și sistematizînd însemnări ale actelor militare românești ale vremii, inevitabil restrinse, uneori implicite și parțiale, lucrările istorice de interpretare de la noi, începînd cu cunoscuta monografie „România în războiul anti-hitlerist”¹, au amintit natura și compunerea forțelor adverse angajate în ofensiva ce a dat loc operației române de acoperire din septembrie 1944, definire și denumire, de altfel, inaugurată în tratarea menționată². Au fost astfel caracterizate deplin fundamentat esența și consecințele noului efort întreprins de forțele armate române după victoria insurecției începute la 23 August 1944, consemnîndu-se că operația de acoperire a reprezentat încă la începutul războiului anti-fascist al României o a doua contribuție a ei de valoare europeană, deci depășind prin consecințe confruntarea strictă din spațiul național propriu. Anume, a fost anihilat scopul pe care și l-a propus comandamentul suprem german (Oberkommando der Wehrmacht — prescurtat OKW), în speță de a anula măcar parțial rezultatele strategice ale insurecției române împingînd frontul pe Carpații Meridionali pînă la îmbucarea lor, la Porțile de Fier — Cazane, cu Balcanii Occidentali. Ca să reușească, Wehrmachtul hitlerist (combinat în Transilvania cu forțele armate ale Ungariei) trebuia să cucerească și partea din podișul transilvan rămasă neviolată de dictatul fascist de la Viena din august 1940, precum și, în întregime, Banatul românesc. Dincolo de cîștigul teritorial în sine, reușita ofensivei ar fi dăruit celor două întruchipări ale fascismului european — Ungaria și Germania — un avantaj strategic imens, căci un front întins pe întregul lanț carpatic putea rezista multă vreme, prelungînd considerabil opunerea celor două țări fasciste, întîrziînd deci masiv victoria coaliției antihitleriste. Ba chiar, după unele conjeturi, o linie întinsă de Wehrmacht pe întregul arc carpatic avea șanse să subziste pînă la sfîrșitul războiului, ceea ce ar fi antrenat consecințe incalculabile asupra statutului politico-social în bazinul Dunării³.

Opunîndu-se asaltului germano-ungar, forțele armate române au păstrat ceea ce s-a numit un mare cap de pod delimitat de două compartimente teritoriale

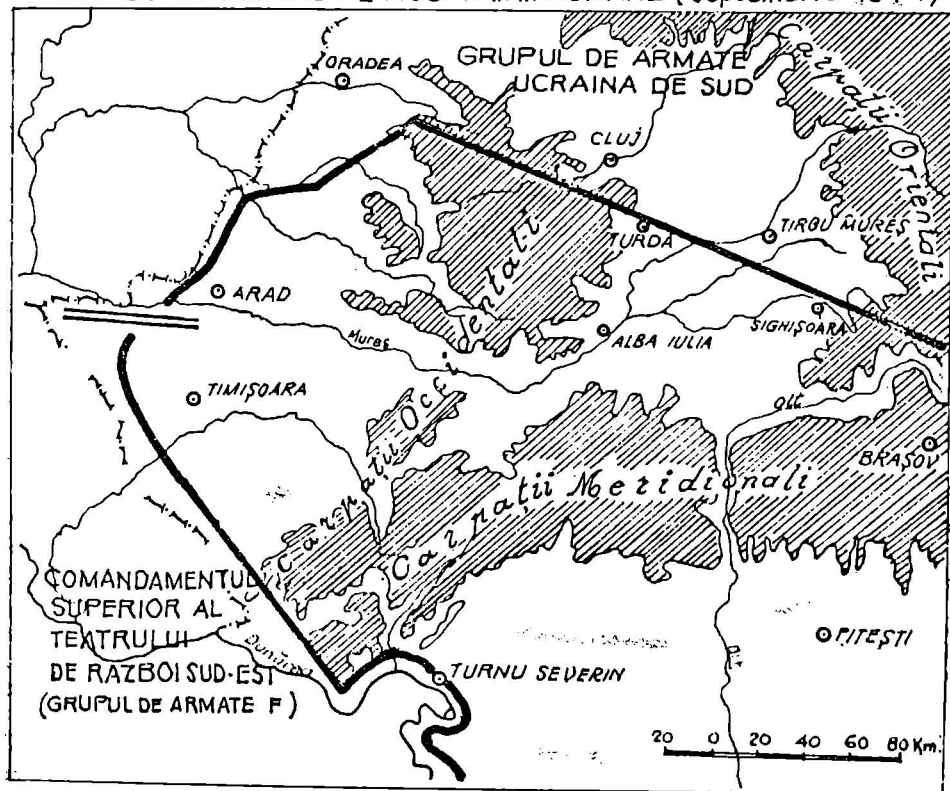
¹ Cf. Colonel V. Anescu, colonel C. Antip, colonel E. Bantea, colonel I. Cupșa, colonel în rezervă Gh. David, colonel în rezervă P. Gavrilescu, colonel Leonida Ion, M. Lungeanu, colonel Constantin Nicolae, căpitan de rangul I în rezervă D. Nicolaescu, Vl. Zaharescu, general-maior în rezervă Gh. Zaharia, *România în războiul antihitlerist 23 august 1944 — 9 mai 1945*, Edit. Militară, București, 1966.

² Cf. *ibid.*, pp. 171—172.

³ Cf. Hans Friessner, *Verratene Schlachten*, Holsten Verlag, Hamburg, 1956, pp. 107—113; Hans Kissel, *Die Katastrophe in Rumänien 1944*, Wehr und Wissen Verlagsgesellschaft MBH, Darmstadt, 1964, p. 160 (istoricul militar german includea în ipoteza sa o parte a Carpaților și cotul Dunării dinspre vărsare; ar fi existat cu atît mai multe șanse cu cît frontul german nu ar fi avut nici o porțiune de șes și ar fi urmat pe toată întinderea lor Carpații).

— pe de o parte, la nord de Carpații Meridionali, aproximativ jumătatea de sud a Transilvaniei, cam pînă la linia Tîrnavelor și a cursului mijlociu al Mureșului, și, pe de altă parte, bordura vestică a Carpaților Occidentali, în speță sudul Crișanei și cea mai mare parte a Banatului românesc. Deși spațiul pe podiș transilvan s-a bucurat de o atenție prioritară în concepția comandamentului suprem român, ca

FRONTUL SCHEMATIC AL ACOPERIRII ROMÂNE (septembrie 1944)

și cea inițială a comandamentelor sovietice ce au beneficiat ulterior de efectele operației române de acoperire, teritoriul păstrat de români în sudul Crișanei și în Banat a avut pe plan strategic, inclusiv european, o importanță efectivă mult mai mare, întrucît era în cauză cîmpia din vestul țării noastre, care comunică direct cu vastul șes danubian al Europei centrale. Prin natura terenului tocmai largă întindere relativ plană din vestul României a permis, la adăpostul frontului menținut de români împotriva furibundului asalt al fasciștilor germani și unguri, acumularea marilor mase de motorizate și blindate sovietice care, alături de milioanele de infanteriști, au constituit un element hotărîtor al tăriei ce le-a permis să pătrundă spre fațada sud-estică a bastionului Reichului mai ușor decît s-ar fi întîmplat dacă ar fi trebuit să forțeze Carpații pe întreaga lor întindere arcuită⁴.

Totodată prima monografie românească propriu-zisă a războiului antihitlerist a menționat că din punct de vedere al inamicului armatei române din operația de acoperire a existat o împărțire de comandament ce exprima, în fond, una din

⁴ Cf. *România în războiul antihitlerist*, pp. 202—209.

deregările de exercitare a conducerii militare germane provocate de întoarcerea de arme a României. Astfel, de la curbura Carpaților pînă la aproximativ Mureșul inferior forțele fasciste s-au aflat sub comanda grupului de armate denumit anacronic „Ucraina de Sud“, care operase și pînă la insurecție pe teritoriul României. În schimb, pe fațada sud-estică, pe frontiera româno-iugoslavă (convențională și danubiană) pînă la Porțile de Fier inclusiv, partea germană a angajat forțe subordonate altui comandament strategic, anume, în specificarea făcută începînd cu lucrarea „România în războiul antihitlerist“, grupul de armate F, dislocat pe atunci în Iugoslavia ocupată⁵. Aceeași lucrare, făcînd analiza și la nivele subordonate, a dat unele precizări privind compunerea și ierarhizarea grupărilor de trupe germane și ungare aruncate atunci în ofensivă contra României.

În ce privește ceea ce am numit fațada sud-vestică, la care se restrînge acest studiu, „România în războiul antihitlerist“ a relatat că, din organica grupului de armate F, ar fi acționat în Banat și la Porțile de Fier trei mari unități tactice: „divizia moto Hindenburg“ (numită în unele reluări „divizia 46 moto Hindenburg“) în sudul ținutului, iar în șesul avînd Timișoara ca nod strategic, „divizia moto Langemarck“ și „divizia SS Prinz Eugen“ (indicată uneori sub denumirea de „divizia 4 SS Prinz Eugen“, ori „divizia 4 SS de poliție“).

Această prezentare s-a bazat exclusiv pe singurele surse la îndemîna cercetătorilor de la noi pe atunci, anume cele autohtone, documentele de arhivă românești, îndeosebi piesele operative ale armatei 1, corpului 7 teritorial și diviziei 19 infanterie, cărora le-a revenit efortul pe arcul sud-vestic al acoperirii române (s-au mai utilizat, desigur, cîteva lucrări apărute în străinătate între timp, în special în R. F. Germania, dar acestea au dat prezentări incomplete și parțial eronate, fiind în general memorialistice și ele însele neîntemeiate pe surse de primă mînă, aflate atunci exclusiv în SUA, drept captură de război).

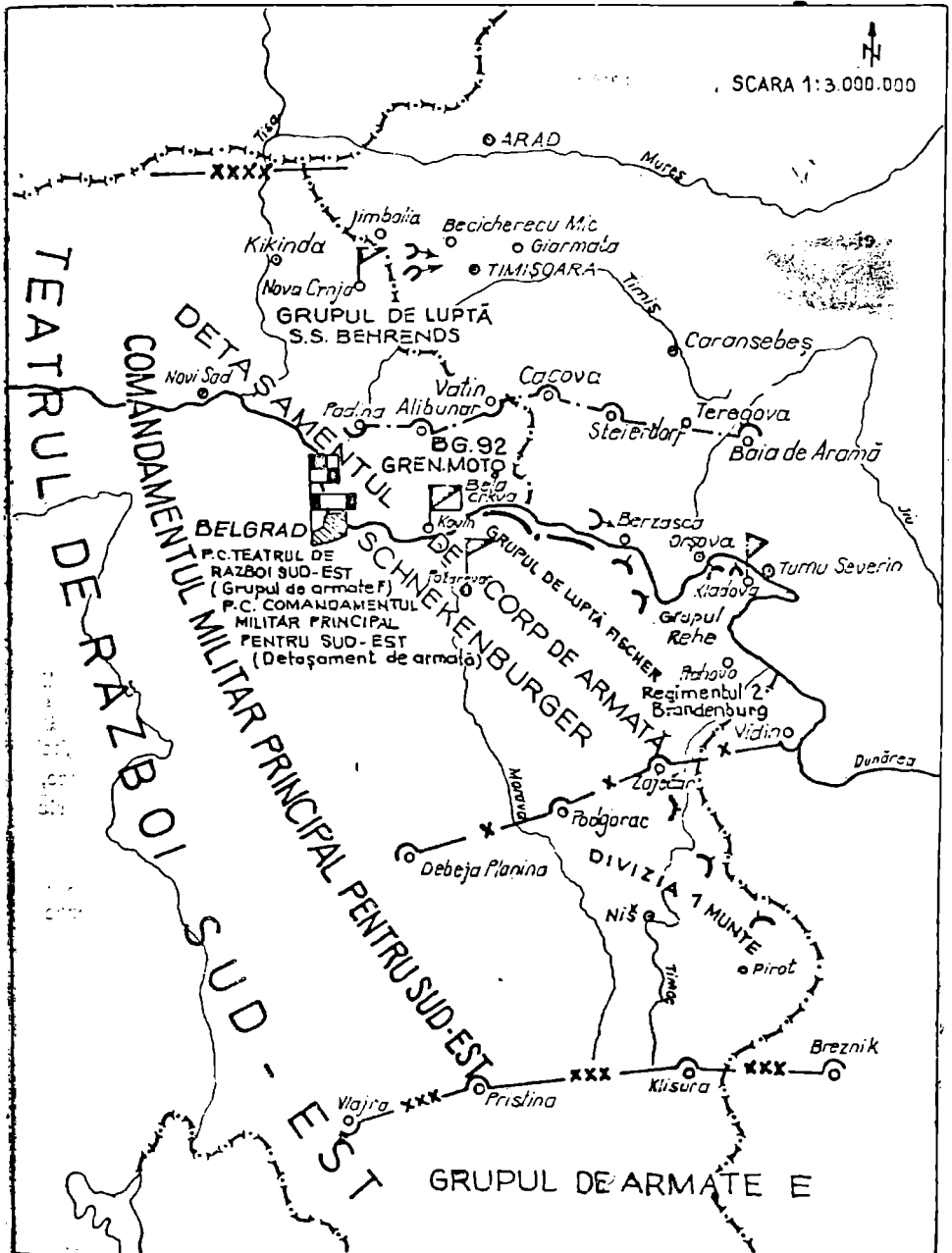
În deceniile care au urmat lucrările românești de interpretare, chiar cele ce au adîncit judicios efortul de cercetare, au reprodus și ele structura forțelor germane prezentată în „România în războiul antihitlerist“ (unele cărți doar cu adausul că ar fi fost implicată contra României și armata 2-a blindată, din compunerea grupului de armate F), ca unele ce au investigat exclusiv izvoarele documentare pe care le-a folosit și prima monografie menționată⁶.

Evident, este un postulat al recompunerii științifice a oricărui proces conflictual din trecut ca istoricul să dispună, pe cît se poate egal, de consemnările documentare ale ambelor părți ce s-au confruntat. Tocmai satisfacerea acestui postulat a devenit posibilă în ultimii ani datorită masei mari de documente străine achiziționate de Direcția Generală a Arhivelor Statului, într-un efort făcut sistematic și vizînd țeluri conectate cu discernămint la nevoile cercetării trecutului, inclusiv militar, al patriei noastre. În acest cadru se află acum la îndemîna investigării științifice de la noi un quantum important al pieselor operative emane de comandamentele Wehrmachtului care au dirijat ofensiva dinspre sud-vest contra României în septembrie 1944, ceea ce permite pentru prima oară o recompunere exactă a forțelor germane înfruntate în Banat și la Porțile de Fier prin operația

⁵ Cf. *ibid.*, pp. 176—178.

⁶ Cf. Colonel Eugen Bantea, colonel Constantin Nicolae, general-maior în rezervă Gheorghe Zaharia, *August 1944 — mai 1945*, Edit. Militară, București, 1969, p. 147; Colonel Gheorghe Romanescu, colonel Leonida Loghin, *Cronica participării armatei române la războiul antihitlerist*, Edit. Militară, București, 1971, pp. 61, 71, 75; General-maior dr. Ion Cupșa, *Armata română pe frontul antihitlerist. Studiu operativ-tactic*, Edit. Militară, București, 1973, pp. 37, 70, 72—73; Colonel dr. Florian Tucă, *Factori ai succeselor trupelor române în războiul antihitlerist*, Edit. Militară, București, 1979, p. 219, 277; colonel Antone Marinescu, colonel Gheorghe Romanescu, *Armata română în războiul antihitlerist — Album de schițe*, Edit. Militară, București, 1980, pp. 74, 76, 82; General-locotenent Ion Șuța, *Infanteria română*, vol. II, Edit. Militară, București, 1982, p. 239.

DISPOZITIVUL FORTELOR GERMANE ÎN ESTUL IUGOSLAVIEI
(în jur de 10 septembrie 1944)

română de acoperire. Servesc pentru aceasta în special fondurile „Oberbefehlshaber Südost“⁷ și „Gruppenkommando Schneckenburger“⁸. Această reconstituire istoriografică este cu atât mai indicată, cu cât nici peste hotare problema nu pare a fi făcut obiectul unei tratări speciale de amănunt, iar în unele lucrări anterioare, de interpretare ori memorialistice⁹, câteva aspecte sînt prezentate incomplet ori eronat, ceea ce, de altfel, a și alimentat minusuri de redare în scrieri de la noi.

Compunerea și structura reală a forțelor germane participante

Însumînd și recupînd actele militare germane în cauză se desprinde că în realitate tabloul rezumativ al structurii filierei de comandament a forțelor Wehrmachtului ce au înfruntat operația română de acoperire din septembrie 1944 pe arcul ei sud-vestic a fost următorul :

1. La cel mai înalt eșalon implicat nemijlocit s-a aflat într-adevăr grupul de armate F. Numai că, în plus de ce se cunoștea în perioada întocmirii primelor lucrări românești de interpretare, comandamentul acesta îndeplinea totodată atribuțiile, mai înalte, de „Oberbefehlshaber Südost“, adică, redînd exact terminologia militară germană, care exprima sintetic și personaliza atribuțiile eșaloanelor—(în cazul dat, traducînd literal, avem „Comandant superior Sudest“), „comandamentul superior al teatrului de război Sudest“. Postul de comandă al grupului de trupe era la Belgrad ; comandant, feldmareșalul Maximilian baron von Weichs ; șef de stat major, generalul-locotenent August Winter. În calitate de comandament superior al teatrului de război Sudest (subordonat direct OKW), dar nu și de comandament al grupului de armate F, el exercita conducerea și asupra grupului de armate E, cu atribuții operative în Grecia (inclusiv insulele ei răsăndite în mai multe mări). Ca grup de armate F, comandamentul de la Belgrad avea drept rază de acțiune Iugoslavia (mutilată teritorial și împărțită în mai multe entități politico-administrative de către ocupanții nașiști), Albania și Bulgaria (ultima ca aliată activă a Reichului fascist)¹⁰.

2. Odată cu insurecția română forțele germane din Iugoslavia au înjghebat un nou front înspre est, extins apoi și pe frontiera iugoslavo-bulgară, deoarece, în curs de două-trei săptămîni după întoarcerea de arme a României, Bulgaria a

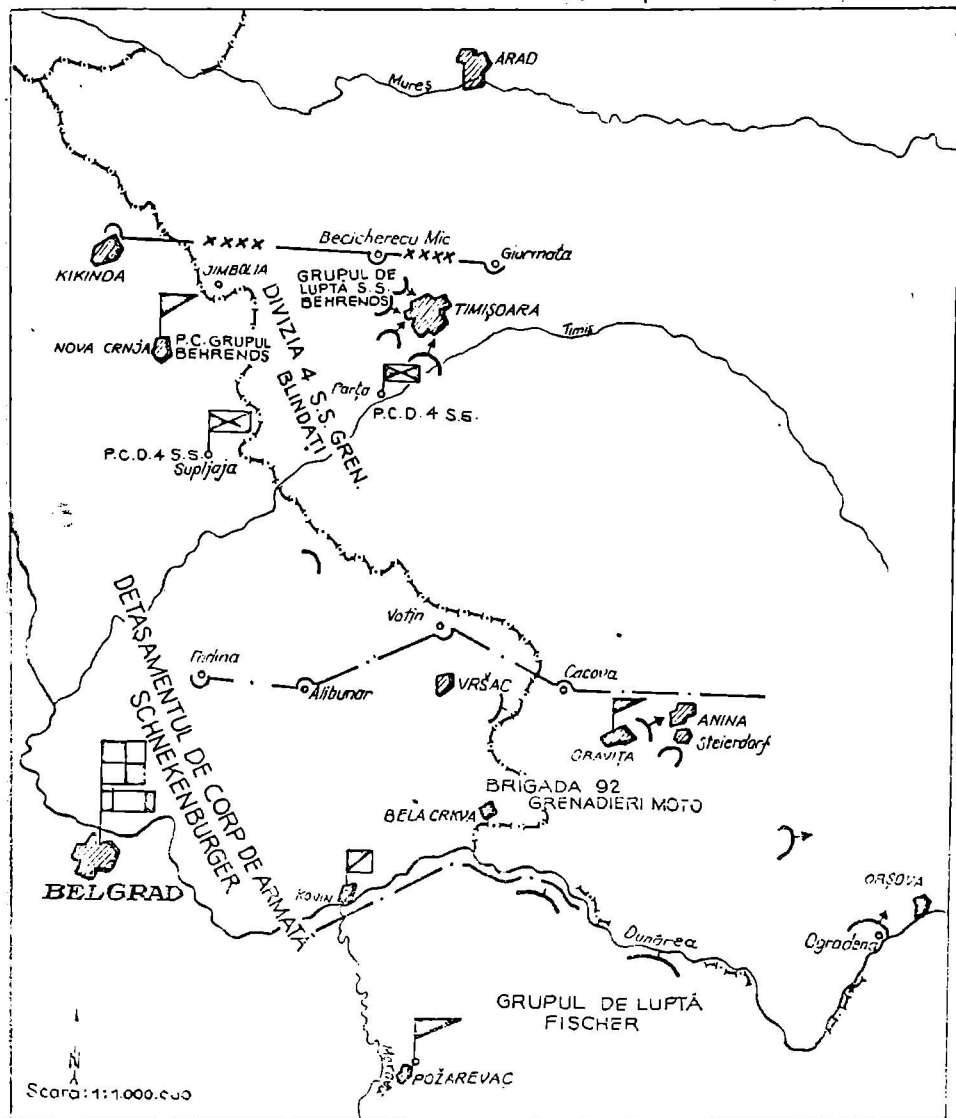
⁷ Arh. St. București, colecția microfilme SUA, r. 652 (National Archives of the United States, Microcopy T 311 Roll 190. Sursa e citată în continuare prin sigla : ASB 652) ; ibid. rola 115 (National Archives of the United States, Microcopy T 311 Roll 191. Sursa e citată în continuare prin sigla : ASB 115) ; ibid. rola 116 (National Archives of the United States, Microcopy T 131 Roll 193. Sursa e citată în continuare prin sigla : ASB 116).

⁸ Ibid. r. 226 (National Archives of the United States, Microcopy T 314 Roll 32. Sursa e citată în continuare prin sigla : ASB 226).

⁹ Cf. în special : cartea fostului șef de stat major al grupului de armate E, Erich Schmidt-Richberg, *Der Endkampf auf dem Balkan*, Kurt Vowinckel Verlag, Heidelberg, 1955 ; memoriile celui ce a comandat grupul de armate Ucraina de Sud, Hans Friessner, *Verratene Schlachten*, Holsten Verlag, Hamburg, 1956.

¹⁰ Cf. *German Order of Battle 1944* (în continuare sigla : GOB), Armes & Armour Press, London — Hippocrene Books inc., 1975, B 38 ; Arh. St. București, colecția microfilme SUA, rola 114 (National Archives of the United States, Microcopy T 311 Roll 189), introducerea americană nenumerotată ; Earl F. Ziemke, *Stalingrad to Berlin ; the German Defeat in the East*, Office of the Chief of Military History United States Army, Washington D.C. 1968, p. 365 ; Erich Schmidt-Richberg, *op. cit.*, p. 22 ; Eugen Bantea, *Possibilités d'un débarquement allié aux Balkans dans la vision du commandement allemand de la zone á l'été de 1944*, în „Revue Roumaine d'Histoire“ nr. 4/1980, Bucarest, pp. 702—703.

ARTICULAREA FORTELOR GERMANE DE PE FAȚADA SUD-VESTICĂ A OPERAȚIEI ROMÂNE DE ACOPERIRE (între 15 și 18 septembrie 1944)

micșorat treptat alianța cu Germania hitleristă, apoi s-a proclamat neutră și, în cele din urmă, i-a declarat război.

În acea situație, având împuterniciri în toată aria subcontinentală a Peninsulei Balcanice, de la Adriatică la Egeea și de la Drava la insula Creta, comandamentul superior al teatrului de război Sudest (grupul de armate F) a delegat la conducerea operațiilor de pe frontul dinspre România (și apoi și Bulgaria) un comandament subordonat, tot cu sediul la Belgrad, denumit „Militärbefehlshaber Südost“, „comandamentul militar principal pentru Sudest“, având în frunte pe generalul de infanterie (adică de corp de armată) Hans Felber, iar ca șef de stat major pe gene-

ralul-maior Curt cavaler von Geitner. Dincolo de denumirea nebuloasă, „comandamentul militar principal pentru Sudest“ fusese doar dublura teritorială a lui „Oberbefehlshaber Südost (Heeresgruppe F)“, adică exercita atribuțiile de recrutare, completare (ocupanții supuneau obligațiilor militare pe etnicii germani și alte categorii de populație din zonă), reinstruire a militarilor veniți din concediu, din spitale, conducea rețeaua economică, sanitară teritorială, asigura paza lucrărilor de artă și a altor obiective etc. Însă odată cu insurecția, primind în sarcină frontul creat înspre România, „Militärbefehlshaber Südost“ a devenit precumpănitor un comandament operativ, echivalent unei armate. Fișia sa se întindea de pe la jumătatea Balcanilor Occidentali (căci sudul Iugoslaviei — Macedonia — a fost atunci inclus în raza grupului de armate E) pînă la frontiera de nord a Iugoslaviei, deci cam pînă aproximativ la Mureș în zona confluenței lui ¹¹.

3. Comandamentul militar principal pentru Sudest a fost la rîndul lui arhiculat din două elemente.

3a. La dreapta, de la linia de despărțire cu grupul de armate E și pînă la Timocul inferior, divizia 1 munte — comandant generalul-locotenent von Stettner. Această mare unitate a acționat exclusiv cu fața spre Bulgaria, de aceea nu intră în preocuparea acestui studiu ¹².

3b. De pe Timocul inferior pînă aproximativ la Mureșul inferior — care era linia de despărțire cu alt teatru de război, cel de est, în speță cu grupul de armate „Ucraina de Sud“ — a fost desfășurat un așa-numit „Gruppenkommando“, adică detașament de corp de armată (un corp de armată incomplet). Comandantul acestui eșalon era generalul de infanterie (de corp de armată) Willi Schneckenburger ; șef de stat major, colonelul Böhme ¹³.

Încă înainte de amplasarea acestui eșalon fusese creată, la 30 august, o înjghebare ad-hoc denumită „Comandamentul special Bazing“. Generalul cu acest nume era comandantul geniului al „Oberbefehlshaber Südost“. Întrunind, probabil, unități și subunități germane aflate anterior în zona iugoslavă limitrofă Dunării, comandamentul special Bazing a fost însărcinat chiar în timpul insurecției să facă un cap de pod continuu de la Baziaș la Porțile de Fier. Socotit de bună seamă insuficient ca forțe și mijloace, comandamentul special Bazing a fost desființat pe la 8—9 septembrie, atunci cînd zona a intrat în competența detașamentului de corp de armată ¹⁴.

4. La rîndul lui detașamentul de corp din armată a avut în subordine inițial trei grupări, ulterior două și anume :

4 a. Un „grup de luptă“ (denumire ce indica alcătuirii ad-hoc de nivel diferit, de la divizie la batalion) echivalent unei divizii, comandat de generalul-maior Fischer. Frontul său avea la dreapta linia de despărțire stîngă a diviziei 1 munte. La stînga linie de despărțire Dunărea. Prin sectorul său nordic (compus din vreo 15 elemente — batalioane și subunități de diverse arme și specialități) amplasat

¹¹ Cf. Arh. St. București, Colecția microfilme SUA, r. 126 (National Archives of the United States, Microcopy T 311 Roll 285), c. 754—756 ; ASB 652, c. 663, 689 ; ASB 115, c. 63, 86—87, 106, 595—596, 633—635 ; ASB 116, c. 44, 49, 64, 154, 190, 219—221, 302, 327, 358, 424, 460, 615, 745, 901, 917, 1024 ; ASB 226, c. 42, 56, Earl F. Ziemke, *op. cit.*, p. 367 ; GOB, B 39 ; Schmidt-Richberg, *op. cit.*, p. 22.

¹² Cf. ASB 652, c. 663 ; ASB 116, c. 15, 18, 110, 232 ; ASB 226, c. 62.

¹³ Cf. ASB 226, introducerea nenumărată a rolei, c. 4, 5, 6, 39, 42, 46, 189, 420—422 ; ASB 115, c. 63 ; ASB 116, c. 15, 242, 251, 258, 305, 318, 424, 485, 732, 744, 745.

¹⁴ Cf. ASB 115, c. 31—32, 37, 61 ; ASB 116, c. 14—15, 25, 27, 29, 44, 120, 317—318, 401 ; ASB 226, c. 4.

în special în bucla Dunării de la Porțile de Fier-Cazane, acest grup de luptă a lovit dinspre sud forțele armate române¹⁵.

4 b. De la Dunăre pînă în partea de nord a masivului Semenic, deci acoperind jumătatea sudică a Banatului românesc, brigada 92 de grenadieri motorizată, considerabil întărită cu unități și subunități și cu armament diferit. Comandant — colonelul von Hillebrand¹⁶.

4 c. După un gol neacoperit de trupe germane, pe direcția Timișoara a atacat dinspre vest și nord-vest un grup de luptă SS (cf. înainte semnificația denumirii), comandat de Gruppenführerul SS dr. Hermann Behrends (gradul din trupele SS era echivalent cu cel al generalului de divizie ori al generalului de corp de armată). Acest eșalon, și el în întregime motorizat, era echivalat cu o divizie, dar efectivele erau ceva mai mici¹⁷.

5. De pe la 8—10 septembrie a început să se desfășoare și să atace Timișoara dinspre sud și sud-vest divizia 4 SS de grenadieri blindati. Sosirea sa în zonă a modificat structura de comandament, chiar pe ansamblul frontului german balcanic dinspre est, întrucît marea unitate a fost direct subordonată comandamentului superior al teatrului de război Sudest (grupul de armate F) și a primit în subordine și grupul de luptă SS care se afla dinainte în atac în nordul Banatului¹⁸. În acest mod linia de despărțire stînga a comandamentului militar principal Sudest, ca și a detașamentului de corp de armată, s-a identificat cu cea a brigăzii 92 de grenadieri motorizată, adică intersectînd aproximativ extremitatea nordică a munților Semenic.

Compararea datelor istoriografice

Confruntînd deci desfășurarea reală a forțelor germane angajate contra României pe arcu sud-vestic al acoperirii din septembrie 1944 cu ceea ce s-a perceput în epocă la noi și s-a scris pînă acum în literatura română de specialitate, rezultă că unele elemente de dispozitiv n-au fost sesizate, altele indicate în documente sau lucrări de interpretare nu au existat real în articularea respectivă a Wehrmachtului, în sfîrșit altele au fost rediate parțial eronat în lucrările anterioare. Luînd deci în ordine :

¹⁵ Cf. : GOB. C 19 ; W.S.K. Davies, *German Army Handbook 1939—1945* (în continuare sigla : GAH), Ian Allan, London 1973, pp. 29—30 ; ASB 652, c. 689 ; ASB 116, c. 98, 161, 202, 264, 226, 318, 340—342, 362, 401, 549, 973 ; ASB 226, c. 4, 5, 6, 8, 17, 40, 43, 57, 60, 78, 93, 100—103, 117, 215, 216, 217.

¹⁶ Cf. ASB 652, c. 8, 9, 500, 689, 922, 991 ; ASB 115, c. 35, 61, 63, 279, 635 ; ASB 116, c. 14, 17, 26—27, 44, 68, 69, 89, 110, 152, 153, 161, 176, 202, 203, 263, 290, 341, 343, 362, 401, 561, 764, 971, 980, 995 ; ASB 226, c. 1, 5, 22, 28, 48 ; 56, 57, 106, 161, 186, 187, 206, 208, 211, 216, 218, 221, 310, 318 ; Georg Tessin, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen SS im Zweiten Weltkrieg 1939—1945* (în continuare sigla : VUT) Sechster Band, Biblio Verlag, Osnabrück, 1972, pp. 121—122.

¹⁷ Cf. : ASB 652, c. 431, 689, 690 ; ASB 115, c. 24, 102, 118, 119, 138, 139, 150 ; ASB 116, c. 189, 263, 279, 404, 491, 567, 588, 617, 690, 747, 756, 780 ; ASB 226, c. 4, 5, 6, 8, 9, 14, 39, 43, 61, 75—76, 82, 84, 84, 85—89, 91, 104, 133, 152, 173, 202, 416 ; GOB, G7—G8.

¹⁸ Cf. ASB 115, c. 2, 3, 8, 45, 102, 106, 118, 119, 635 ; ASB 116, c. 17, 22, 29, 48, 100, 151, 153, 154, 155, 264, 176, 279, 302, 359, 360, 424, 446, 607, 615, 616—618, 632, 690, 693, 795, 980, 1 055, 1 075 ; ASB 226, c. 44, 155, 173 ; GOB, C9, F3, G7 ; VUT, Zweiter Band, Verlag E. S. Mittler & Sohn GmbH, Frankfurt/Main, 1965, p. 275 ; GAH, pp. 24, 40 ; Erich Schmidt-Richberg, *op. cit.*, p. 24 ; *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmacht-Führungsstab)*, Band IV, Erster Halbband, Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen, Frankfurt am Main, 1961, p. 815.

a) Eșaloane neidentificate :

1. Comandamentul militar principal pentru Sudest („Militärbefehlshaber Südost“).
2. Brigada 92 de grenadieri motorizată.
3. Grupul de luptă divizionar sudanubian.
4. Grupul de luptă SS (Behrends).
5. Comandamentul special Bazing.

b) Grupări de trupe indicate, dar care n-au existat în general în Wehrmacht ori pe teatrul de război dat :

1. Divizia moto Hindenburg, indicată uneori în scrierile amintite, după cum s-a arătat, cu nr. 46 : pe lângă faptul cert că piesele operative, bogate, ale comandamentelor germane de la fața locului nu conțin prezența vreunei divizii cu acest nume, unica cu nr. 46 a fost o mare unitate de infanterie care nu s-a găsit niciodată pe teatrul de război din Balcani, iar în august—septembrie 1944 se bătea prin Carpații Răsăriteni¹⁹.

2. Divizia Langemarck : exista în septembrie o mare unitate SS cu acest nume, compusă din voluntari flamanzi, dar la nivel de brigadă, însă în septembrie 1944 ea era pe front la Narva în Estonia. A fost desfășurată în octombrie ca divizie și angajată pe front în Pomerania²⁰. Deci nici o legătură cu ce se petrecea în Banatul românesc.

3. Chiar dacă făcea parte din organica comandamentului superior al teatrului de război Sudest, armata 2-a blindată, menționată de unii autori, nu a avut vreo implicație în operația română de acoperire. În intervalul de timp dat ea își avea atribuțiile operaționale circumscrise în centrul și nordul Iugoslaviei²¹.

c) Grupări de trupe indicate parțial inexact :

Divizia 4 SS e numită uneori „Prinz Eugen“ în documentele autohtone și lucrările de interpretare anterioare sau se susține direct că a fost prezentă în luptele contra românilor o divizie Prinz Eugen, fără a i se specifica numărul. După cum s-a văzut, la sud-vest de Timișoara a operat divizia 4 SS de grenadieri blindată. Confuzia făcută de unii autori, inclusiv vest-germani,²² prin indicarea ei drept divizie „de poliție“ vine de la faptul că titulatura completă oficială era : divizia 4 SS de grenadieri blindată „Poliția“. Dar denumirea aceasta nu avea nici o legătură cu arma sau specialitatea militară a mării unități în cauză, ci doar o explicație istorică. Anume, ea se formase în 1939, la începutul războiului, pe teritoriul german, din polițiști înscrși „voluntari“ printr-o operație psihologică tinzând să dovedească populației autohtone că nu toți polițiștii rămân acasă, în timp ce o mare parte a civililor valizi pleacă pe front. Dar acești polițiști (din care în 1944 inevitabil nu vor mai fi rămas mulți, completarea efectivelor făcându-se ulterior pe bazele valabile în trupele regulate) au fost încadrați în divizie nu în virtutea rangurilor ocupate în poliție, ci a gradelor și calificărilor avute în rezerva forțelor armate. Astfel, se putea prea bine ca un subcomisar locotenent de infanterie în rezervă să fie încadrat drept comandant de companie de automitraliere, în timp ce superiorul lui din „civilie“. inspector de poliție, să-i fie subordonat ca sergent în companie, drept comandant de grupă (adică de automitraliere) ș.a.m.d. Titulatura „Poliția“ era „onorifică“ tot așa cum, să zicem, o unitate ori mare unitate alcătuită din voluntari proveniți din cadre didactice ar fi purtat ca adaus titulatura de „Școala“ fără a fi școală militară, ci regiment ori brigadă de infanterie, cavalerie, artilerie, geniu, după caz. Divizia 4 SS era de grenadieri blindată, adică exact ceea ce azi numim divizie mecanizată. Și încă, date fiind imensele posibilități la

¹⁹ VUT, Fünfter Band, pp. 134—135 ; GOB, D 99, F 3—12.

²⁰ VUT, Dritter Band, p. 46 ; Vierter Band, p. 259.

²¹ Cf. ASB 652, c. 769, 792, 895, 903, 905 ; ASB 115, c. 10, 16, 82, 86—87.

²² Cf. Hans Friessner, op. cit., p. 131.

dispoziția atotputernicului SS, această mare unitate mecanizată, ca și celelalte din „Waffen SS“, avea considerabile avantaje de înzestrare și încadrare.

A existat și o divizie SS Prinz Eugen, dar ea (era și de munte) purta numărul 7. Divizia 7 SS de munte Prinz Eugen acționa în perioada respectivă (desfăcută pe regimente și chiar batalioane) în vestul Serbiei (zona Uzice) și în Muntenegru. Mai târziu, după operația de acoperire, această mare unitate a fost regrupată și adusă pe frontul dinspre est, dar și de această dată nu a fost angajată împotriva armatei române, ci la sud de Dunăre, în estul Iugoslaviei, pe Balcanii Occidentali²³.

Cauzele ce vor fi dus la erori în evidența avută asupra comandamentelor și unităților germane ce au operat în Banat în septembrie 1944

Se pot căuta și explicații pentru aceste nepotriviri ale înregistrărilor făcute de comandamentele române care au executat cu succes acoperirea, nepotriviri perpetuate în reconstituirile istorice ulterioare. Evident, în cea mai mare parte cauzele au a fi stabilite doar prin conjectură.

Este astfel de presupus că au acționat și măsurile obișnuite de camuflare și „intoxicare“ practicate în operații de comandamente la diverse nivele, de serviciile de spionaj, pentru a împiedica inamicul să descifreze ce există și ce se întâmplă exact la partea proprie. În speță, în cazul dat poate să fi fost încercarea de a face adversarul român să creadă că are în față disponibilități germane mai multe și mai tari decât în realitate (divizii ca atare, toate SS etc.). Dar, dat fiind că în evoluția evenimentelor percepția parțial inexactă a inamicului avută de partea română nu a vizat totuși aspecte fundamentale, se poate conchide că „intoxicarea“, cît să fi existat, a jucat un rol minor. Au acționat, pare-se, factori de altă natură. Luînd pe rînd :

1. Comandamentul militar principal pentru sud-est (Militärbefehlshaber Südost) n-a fost decelat probabil datorită confuziei pe care o preta denumirea sa cu cea a eșalonului superior, „Oberbefehlshaber Südost“, iar aceasta din urmă era receptat la noi doar parțial sub aspectul său de grup de armate (F). Nici înainte de 23 august forurile militare române nu avuseseră vreo filieră de contact cu comandamentul strategic german din Balcani, și este de înțeles să nu se fi perceput niște structuri care și azi, la reconstituire post factum, apar foarte contorsionate.

2. Nu există explicație valabilă pentru omiterea brigăzii 92 motorizate. Este drept, două piese operative românești ale epocii (una a Marelui Stat Major, alta a diviziei 19 infanterie) o menționează, însă parțial, nerelevant sau în contexte cronologice greu delimitabile²⁴. De altminteri, într-o fază incipientă a despuierii fondurilor de arhive, și reputatul istoric german A. Hillgruber a confundat această mare unitate cu grupul Bazing²⁵.

3. Nesesizarea grupului de luptă divizionar sudanubian și-ar găsi explicația în faptul că, deși el a fost permanent dispus, cu o parte a forțelor, în fața pozi-

²³ Cf. ASB 52, c. 656, 663, 689, 690 ; ASB 116, c. 176, 318, 357, 359—360. 400. 411, 459, 484, 492, 548, 551, 580, 604, 633 etc. VUT, Dritter Band, p. 83 ; GOB, F4, G7.

²⁴ Cf. Arhivele Ministerului Apărării Naționale (instituția e citată în continuare prin sigla : AMAN), fond 948, dosarul 923, f. 146—147 ; fond 524, dosarul 11, f. 203.

²⁵ Andreas Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu Die deutsch-rumänischen Beziehungen 1938—1944*, 2. Auflage, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden, 1965, p. 347.

șilor de acoperire române de la Cazane-Portile de Fier și ceva în aval, pe care episodic le-a bătut cu foc de artilerie și armament automat, n-a încercat totuși o forțare de amplasare pe malul nordic, pasivitate care, de altfel, a făcut obiectul unor remarci defavorabile din partea comandamentelor centrale ale Reichului²⁶.

4. Pentru denumirea Hindenburg atribuită unei divizii — care n-a existat — s-ar putea, cu oarecare șanse de probabilitate, avansa presupunerea că aici s-a produs o confuzie cu Gruppenkommando Schneckenburger. Lăsând la o parte că titulatura eșalonului era probabil de neînțeles pentru cine nu era familiarizat cu subtilitățile organizării atât de compozite a Wehrmachtului, numele propriu adăugat marii unități, rostit și dialectal de niscaiva prizonieri luați de ai noștri, avea să fie perceput drept Hindenburg de urechi mai puțin avizate, întrucât acesta era intrat de mult în fondul aperceptiv militar românesc.

5. Se conturează însă mai bine cauza impresiei forurilor de comandă române că au în față, printre altele, divizia Prinz Eugen. Mai bine zis au existat două cauze: a. Când a trecut prin Belgrad venind din Macedonia, ca să ajungă în Banat, divizia 4 SS de grenadieri blindați a recoltat de acolo cu de la sine putere toate „răspîndirile“ (veniți din concediu, spitale etc.) altor mari unități SS, cu care și-a îngroșat efectivele. Mai ales soldatul ori caporalul încorporat în felul acesta (care nu știa jocurile marilor comandamente), căzut prizonier la români, declara întemeiat că el e din divizia Prinz Eugen. De altfel, procedeul folosit de divizia 4 SS de grenadieri blindați a și făcut obiectul unor plîngerii adresate eșalonului superior de către divizia 7 SS de munte Prinz Eugen și încă de o mare unitate din aceeași categorie cărora li s-au „racolat“ astfel militari din efectivele lor²⁷. b. Într-o fază ulterioară, după sfîrșitul operației române de acoperire, unitatea germană ce a înlocuit în front brigada 92 motorizată, scoasă în eșalonul 2, a primit ca întărire și câteva subunități de alarmă (companii) ce aparținuseră lui 7 SS Prinz Eugen²⁸. În cazul cînd documentele operative (recapitulări, situații) nu au precizat exact timpul, s-a putut confunda ușor, afirmîndu-se că divizia 7 SS Prinz Eugen ca atare ar fi luptat contra trupelor române, ceea ce, după cum s-a văzut, nu era cazul.

Inexactități și în evidența avută asupra românilor de comandamentele zonale ale Wehrmachtului

Examînd această latură a chestiunii sînt de adăugat două remarci:

Comandamentele germane implicate aveau și ele multe goluri sau reprezentări eronate ori incomplete în tabloul constituit de organele lor de cercetare asupra armatei române. Era, astfel, oarecum explicabil că harta zilnică pe 30 august 1944 a comandantului superior al grupului de armate Ucraina de Sud purta, la propriu, mari semne de întrebare în zonele din sud-vestul României ori înregistra în spațiul Timișoara—Arad divizia 5 cavalerie, cînd în realitate aceasta (mai bine zis dublura ei de instrucție) se găsea la Portile de Fier²⁹. Explicabil, în sensul că pînă cu cîteva zile înainte acest eșalon se aflase la 6—700 km. de Crișana și Banat, anume în nord-estul României, unde se exercitau împuternicirile sale operative. Fragmentat de ofensiva sovietică începută la 20 august, grupul de armate Ucraina de Sud, în locul poziției de retragere planificate, situată la circa 150 de km. de cea inițială,

²⁶ Cf. ASB 116, c. 568, 594, 619.

²⁷ Cf. ASB 116, c. 632.

²⁸ Cf. ASB 226, c. 24.

²⁹ Am consultat în 1971 fugitiv harta, ca și alte documente, în depozitul central al Arhivelor Naționale ale Statelor Unite ale Americii prin bunăvoința unor cercetători ai instituției, îndeosebi a doctorului Wagner, cu prilejul unei pauze a lucrărilor unui colocviu ținut la Washington.

a fost proiectat catastrofic cu aripa dreaptă pînă în vestul țării, datorită conju-gării loviturii sovietice cu insurecția națională română declanșată la 23 august. Și, întrucît reglementările de comandament germane anterioare nu presciseseră acestei grupări strategice de trupe atribuții operative în zonele în care a ajuns precipitat, era firesc ca orientarea de la fața locului, inclusiv asupra noului inamic — românii — să necesite un timp. Dar, în mod surprinzător, era lipsit de date precise asupra marilor unități și unităților române din Banatul românesc și comandamentul strategic german din Balcani, care le avea vecine de cîțiva ani, după ce se instituisese ocupația nazistă în Iugoslavia.

De exemplu, într-o informare adresată la 2 septembrie către compartimentele subordonate, secția de cercetare și contraspionaj militar (în abrevierea germană : Ic/AO) a „Oberbefehlshaber Südost” consemna : „Repartizarea forțelor armate române pe cît e cunoscută pînă acum : Spațiul București : Detașamente patriotice de tărîe necunoscută. Spațiul Brașov : 2—3 divizii de dublură, între care divizia 1 munte. Spațiul Sibiu : 1 divizie de dublură. Spațiul Alba Iulia — sud Cluj : 4 divizii de dublură. Spațiul Arad—Oradea : Concentrarea a 7 divizii de infanterie și 2 divizii de cavalerie de dublură. Poate că o altă divizie de dublură în spațiul Arad—Timișoara. Spațiul Turnu Severin—Orșova : o divizie de dublură”³⁰. Așadar, nu numai date imprecise, vagi (afară de divizia 1 munte, nici una nu e identificată ca numerotare), dar și în cea mai mare parte inexacte, inclusiv și mai ales în ce privește trupele aflate în Banatul românesc³¹. Și asta la o decadă după începutul războiului declanșat contra Germaniei de România.

Într-un conspect pentru consfătuirea de stat major din 4 septembrie a ace-luiași comandament german se găsește următorul text : „România : În afară de aducerea unui regiment de infanterie român în spațiul Timișoara nu posedăm pînă acum alte informații asupra unei întăriri considerabile a forțelor române din zona de frontieră a fișiei noastre”³².

Într-un fel comandamentele și serviciile germane își dădeau seama de această imprecizie, așa cum reiese repetat din piese operative : „Cîte un regiment român de infanterie, a căror apartenență organică este necunoscută, în spațiul Virșeț” era înscris în raportul de dimineață din 15 septembrie al secției cercetare-contraspionaj a comandamentului superior al teatrului de război Sudest³³. „Românii (de presupus că unități ale diviziei 19 infanterie ori ale brigăzii 19 infanterie)” se consemna evaziv în raportul de dimineață din 16 septembrie al aceluiași for³⁴ ; „regimentul 17 infanterie de dublură român ca și alte forțe de infanterie și artilerie române (cu caracter de probabilitate regimentul 6 artilerie de dublură român) și tancuri se află la Timișoara”, arăta raportul din dimineața următoare³⁵.

Deci imprecizie chiar pînă în fazele tîrzii ale acoperirii române, ba și după ele, căci raportul de seară din 30 septembrie al aceleiași instanțe conținea și următoarele : „La vest de Steierdorf presiune inamică crescîndă (de presupus că unități din divizia 59 de pușcași de gardă <sovietică> și comandamentul 302, ca și, cu caracter de probabilitate, subunități ale regimentului 95 infanterie român)”³⁶. Evi-dent, în numeroasele și, adesea, mozaiccatele date culese, sistematizate și inter-pre-tate de organele de cercetare germane — cu reputata lor minuție profesională

³⁰ ASB 116, c. 56.

³¹ Pentru comparare ea cu dislocarea reală a marilor unități române cf. *Docu-mente privind istoria militară a poporului român 1—3 septembrie 1944*, Edit. Mili-tară, București, 1980, pp. 26—27, 89, 107, 110, 161—162, 177—178, 181, 219, 313, 320, 327—330 ; AMAN, fond 1, dosarul 261, f. 4, 13, 16, 17—18, 43, 91—92, 128, 129.

³² ASB 116, c. 134.

³³ Ibidem, c. 611 ; cf. și c. 612.

³⁴ Ibidem, c. 633.

³⁵ Ibidem, c. 687.

³⁶ Ibidem, c. 1159.

— există și elemente exacte, identificări corecte, dar ele sînt amestecate într-o masă de reprezentări nebuloase sau vicioase. Este astfel semnificativ că divizia 19 infanterie a fost în majoritatea cazurilor înscrisă ca „divizia 19 infanterie de dublură” în timp ce ea era mare unitate operativă de linie completă, la început singura de acest gen în sud-vestul țării.

În general cercetarea și spionajul Wehrmachtului s-au încurcat în ceea ce, cu decenii mai târziu, încurcă și pe unii din cei care încearcă să recompună istoric tabloul de atunci: articularea specifică a armatei române, căreia insurecția i-a sporit funcționalitatea, caracterizată prin faptul că unitățile și marile unități ale permanențelor (numite părți sedentare, ori de instrucție, ori de recruți) aveau comandamente (state majore) distincte purtînd același număr ca și unitatea sau marea unitate operativă, de linie. O piesă documentară germană din 20 septembrie, deci de la sfîrșitul operației române de acoperire, constata expres: „În cadrul folosirii date pînă acum diviziilor de dublură în frontul de luptă batalioanele sînt constituite în regimente purtînd aceleași numere cu cele ale diviziei active (cu caracter de presupunere, cite două batalioane de regiment). De aceea cînd se identifică doar numărul nu se poate elucida dacă e vorba de divizia de dublură ori de cea activă”³⁷. Categorie, bineînțeles, dezavantajul pe care îl avem astăzi în reconstituirea istorică este mult mai puțin important față de avantajul pe care l-au recoltat în timpul confruntării comandamentele noastre din această confuzie provocată inamicului.

Percepțiilor vagi sau inexacte ale părții germane li s-au adăugat și unele care nu aveau măcar vreun suport în realitate. Este vorba în special de modul cum a fost receptată afluirea forțelor sovietice, aflate în acel timp în deplasare prin sudul României, a căror sosire în frontul deținut de români era, firește, preliminară cu aprehensiune de comandamentele Wehrmachtului. Dar aprehensiunea s-a transformat pe alocuri în imagini produse al imaginației. De exemplu, într-o convorbire telefonică din 4 septembrie între generalul Felber și colonelul Selmayr (șeful operațiilor al „Oberbefehlshaber Südost”), primul comunica: „ora 16,30: Informație probabilă a comandaturii de district din Bechicerec <cel iugoslav>: O divizie rusă, potrivit unor afirmații auzite de la locuitori, ar fi intrat în Timișoara (?). Se verifică încă”. Ce-i drept, această vedenie — de altfel intuită ca atare, dovadă semnul de întrebare pus de ofițerul german — a fost repede corectată: „Ora 17,10: Șeful cercetării către șeful operațiilor raport despre Timișoara: Pe cît se pare e vorba de prizonieri ruși eliberați <de români>”³⁸. Dar se recidivează. La 7 septembrie ora 20 subșeful operațiilor germane de la Budapesta comunică colonelului Selmayr la Belgrad: „Rușii la Lugoj (cică oficial), vîrfurile lor blindate intrat în Timișoara, potrivit unei informații neconfirmate de la Ucraina de Sud și de la șeful cercetării Marelui Stat Major ungar. Sursa nu e cunoscută clar. Se transmite șefului statului major <al comandamentului teatrului de război Sudest>”³⁹. Informația a avut însă consecințe. S-a decis astfel ca atacul de anvergură, plănuț pentru a doua zi, al grupului de luptă SS contra Timișoarei să fie deocamdată amînat⁴⁰. Iar în acest timp grosurile sovietice se găseau real la sute de kilometri și chiar vîrfurile coloanelor de marș abia treceau Oltul⁴¹.

Însă aceste imagini ireale nu caracterizau cunoașterea avută de cercetarea și spionajul german asupra masivelor grupări de trupe sovietice ce mărșăluiau prin România, ci doar inserarea (ce nu avusese încă loc) sovieticilor în puncte ale frontului deținut de români. Într-adevăr, paradoxal, gradul de eroare al evidenței

³⁷ Ibidem, c. 816.

³⁸ Ibidem, c. 153.

³⁹ Ibidem, c. 266.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Cf. Polkovnik E. N. Tsvetaev, Podpolkovnik A. M. Katukov, *Predislovie k rumânskemu izdanju*, în *Vklad Rumâniî v razgrom fașistskoî Ghermanii*, Voennoe Izdatelstvo Ministerstva Oboroni SSSR, Moskva, 1959, pp. 10—11.

germane asupra adversarilor lor sovietici a fost în acea perioadă în ansamblu mai mic decât asupra românilor.

Au existat, desigur, în răstimpul dat și unele confuzii comise de partea germană în privința competitorului sovietic. De pildă, în primele zile ale lui septembrie comandamentul superior al teatrului de război Sudest făcea calculul strategic că desfășurarea celor două grupuri de armate („fronturi”) sovietice ce treceau prin România urmărește prioritar alinierea pe Dunăre, pe direcția sud vizînd ulterior strîmtorile Mării Negre (interpretare legată și de supoziții inconsistente ale conducerii politice a Reichului), în timp ce în mod real direcția strategică a lovirilor sovietice era spre vest și nord-vest (căt-re Europa centrală)⁴². De asemenea, chiar la mijlocul lunii septembrie organele de cercetare germane credeau că armatele a 5-a de șoc și a 52-a făceau încă parte din compunerea „frontului” (grupului de armate) 2 ucrainean, în timp ce ele fuseseră trimise pe alte teatre de război chiar în perioada insurecției române. La fel a existat impresia părții germane că toate cele trei armate sovietice intrate în Bulgaria (a 57-a, a 37-a și a 46-a) vor fi retrecute în România pentru a fi angajate pe alte direcții, în timp ce aceasta era valabil doar pentru ultima din ele⁴³. Reprezentările amintite au fost corectate după o distanță apreciabilă de timp⁴⁴.

În general, însă, teatrul de război Sudest, care pînă cu vreo lună înainte fusese la circa 1 000 de kilometri depărtare de aripa de sud a frontului germano-sovietic, s-a pus repede la punct asupra forțelor opuse ce veneau spre el în virtutea desfășurărilor militare din august din România (evident, a ajutat și orientarea dată de înaltul comandament al Wehrmachtului). Surprinde însă exactitatea și oportunitatea cu care instanțele germane de la Belgrad au început să perceapă cele mai recente evoluții intervenite la adversarul lor principal. De exemplu, cercetarea și Abwehrlul (serviciul de spionaj militar) al lui „Oberbefehlshaber Südost” au aflat că armata 6 de tancuri sovietică, principala masă blindată a „frontului” (grupului de armate) 2 ucrainean, care, în marșul său prin sudul României, părea a se îndrepta spre vest, spre Iugoslavia, a fost virată la 6 septembrie de-a lungul Jiului spre nord și dirijată prin Carpații Meridionali (trecătorile erau libere datorită insurecției și acoperirii române din podișul intramontan) spre frontul din Transilvania⁴⁵. Rezultă că spionajul german a aflat de această manevră strategică aproape concomitent cu transmiterea dispozițiilor pe filiera de comandament sovietică. De asemenea, chiar împotriva unor aprecieri ale comandamentului suprem, care sconta că armata 53-a sovietică vine direct spre vest, instanța militară de la Belgrad a decelat că ea merge spre nord-vest, către Arad—Oradea⁴⁶. Concomitent, a fost imediat identificată returnarea armatei 46-a sovietică în România și, cu precizie, desprinderea ei din compunerea „frontului” 3 ucrainean și includerea în „frontul” 2 ucrainean⁴⁷. De altfel, asupra respectivei mari unități actele cercetării lui „Oberbefehlshaber Südost” dădeau imediat o compunere amănunțită, pînă la divizia⁴⁸. În acest cadru s-a sesizat imediat trecerea corpului 75 de pușcași sovietic înapoi în România (din Bulgaria) și dispunerea lui pe bucla Dunării de la Porțile de Fier⁴⁹.

⁴² Cf. ASB 116, c. 248.

⁴³ Cf. ibidem, c. 594, 687, 715, 771, 817, 841—843.

⁴⁴ Cf. ibidem, c. 787, 1 047, 1 077.

⁴⁵ Cf. ibidem, c. 265, 281, 344.

⁴⁶ Cf. ibidem, c. 611, 736, 811, 819.

⁴⁷ Cf. ibidem, c. 611, 715, 811, 1 074, 1 133.

⁴⁸ Cf. ibidem, c. 687, 1 133.

⁴⁹ Cf. ibidem, c. 687, 1 133.

În aceeași gradăție de cunoaștere se înscria evidența avută asupra forțelor aeriene amplasate pe teritoriul României, în care datele despre aeronautica URSS erau mai precise decât cele despre aviația României⁵⁰.

Un episod semnificativ din categoria dată este conturat de următoarea înregistrare dintr-un documentar al secției cercetare-spionaj a comandamentului superior al teatrului de război Sudest: „La 5 IX au pornit spre România (spre zona București) din spațiul de la nord de Odesa regimentul 104 de debarcare aeriană și batalionul 94 de debarcare aeriană“⁵¹. Așadar, partea germană a identificat această deplasare chiar din zona de pornire, pe teritoriul sovietic, probabil prin agentură. Dar actele, atât de bogate, ale comandamentului strategic german din Balcani nu mai revin asupra acestor unități, vizibil cercetarea Wehrmachtului le-a „pierdut“ pe teritoriul României (abia la 13 septembrie se înregistrează că au sosit în spațiul Turnu Severin două unități sovietice de același gen, dar ele purtau alte numere⁵²).

În sfârșit, deficiențele cercetării germane mai cuprindeau și faptul (de altfel obiectiv explicabil) că în „puzzle“-ul de coloane și trupe în mișcare prin sudul României în perioada dată deseori nu izbuteau să departajeze apartenența lor. De pildă, la 5 septembrie cercetarea aeriană a „Luftwaffenkommando Südost“ credea că identifică pe șoseaua București—Craiova și grupuri de luptă germane⁵³, ceea ce era o gravă eroare. Iar la 6 septembrie în raportul de zi, consemnându-se că pe drumul Craiova—Cleanov se mișca o mare coloană, se adăuga: „Naționalitatea n-a putut fi stabilită“⁵⁴. Sau, într-un act operativ din 14 septembrie al statului major al comandamentului superior al teatrului de război Sud-est se nota: „Mișcările intense din spațiul Turnu Severin, pe șoseaua de pe malul nordic al Dunării, în direcția Steierdorf și Lugoj, despre care se pretinde că au loc, n-au putut fi până acum confirmate și nici elucidate sub aspectul compunerii forțelor (români ? ruși ?)“⁵⁵. Observații de acest gen sînt frecvente și în alte documente de luptă.

Se impune oricum concluzia că inexactitățile comise de comandamentele române au vizat aspecte secundare, formale, întrucît totuși ele au identificat destul de exact direcțiile lovirilor forțelor adverse, efectivele și armamentul lor, chiar dacă n-au sesizat unele denumiri de mari unități și unități, unele eșaloane intermediare de conducere, unele subordonări. Natura accesorie a erorilor comise de partea română s-a vădit și în rezultatul de la teren — succesul integral al operației române de acoperire din septembrie 1944.

R É S U M É

Considérant, à juste titre, que le contrôle de l'arc carpatique sur toute son étendue revêt une importance stratégique continentale et vu que l'insurrection roumaine contraignit la Wehrmacht à lâcher prise aux Alpes de Transylvanie et à la plus grande partie des Campates Occidentales, les commandements suprêmes allemands (OKW et OKH) tâchèrent d'y remédier en montant une offensive stratégique qui portât leurs unités sur tout le tracé du système montagneux, y compris les cols de pénétration dans la grande plaine de l'Europe centrale. C'est cette offensive qui fut contrée par ce qu'on a appelé l'opération roumaine de couverture de septembre 1944, dont la réussite fournit aux forces opposées à la Wehrmacht, notamment aux armées soviétiques, une ample „tête de pont“ dans l'espace plat de l'ouest de la Roumanie, d'où la poussée vers la sud-est du Reich nazi put continuer en terrain

⁵⁰ Cf. ibidem, c. 149, 717, 736, 771, 836.

⁵¹ Cf. ibidem, c. 439, 554.

⁵² Cf. ibidem, c. 817.

⁵³ Cf. ibidem, c. 206.

⁵⁴ Ibidem, c. 239.

⁵⁵ Ibidem, c. 565 ; cf. ibidem, c. 341.

généralement ouvert et uni, avantageant la supériorité numérique et en blindées des troupes russes.

A l'époque où les chercheurs roumains étaient réduits aux seules sources d'archives autochtones on a présenté sur cette base unique dans les ouvrages de recomposition et d'interprétation l'articulation des forces allemandes attaquant, y compris pour le sud-ouest de la Roumanie (le Banat et le défilé d'importance stratégique continentale des Portes de Fer — Cazane). C'est que cette portion du front roumain de couverture a été bousculée par un autre groupement d'envergure de la Wehrmacht que celui qui se trouvait auparavant sur le territoire roumain. En l'occurrence, le groupe d'armées F, dont le p.c. était à Belgrade.

Mais le dépouillement des pièces opérationnelles tant du groupe d'armées F que de certains de ses échelons subordonnés amène à corriger et compléter l'image de la partie allemande présentée dans les écrits historiques antérieurs.

Il s'agit surtout du fait qu'on n'avait pas remarqué la double qualité de ce grand commandement — à savoir qu'il était en même temps le sommet de tout le Théâtre de guerre Sud-Est („Oberbefehlshaber Südost“) —, tout comme l'existence — sous une dénomination qui prête à la confusion — d'un échelon intermédiaire, sis toujours à Belgrade, le „Militärbefehlshaber Südost“.

De même, tandis que les données — inévitablement incomplètes et ci ou là erronées — des commandements roumains faisaient état de trois grandes unités tactiques (les divisions motorisées Hindenburg et SS Langemarck ; la division Prinz Eugen), en réalité celles-là étaient inexistantes et celle-ci opérait dans un autre secteur aux Balkans.

L'articulation réelle était la suivante : un détachement de corps d'armée (commandé par le général Willi Schneckenbourger, ancien chef de la mission de liaison avec l'armée bulgare), composé de trois éléments : un „groupe de combat“ divisionnaire longeant du sud le Danube, surtout aux Portes de Fer — Cazane ; la 92-e brigade de grenadiers motorisée, dans la moitié sud du Banat roumain ; un groupe de combat SS contre le grand centre urbain de Timișoara. L'engagement, vers le 10 septembre, de la 4-e division SS mécanisée (que certains auteurs, même allemands, considéraient à tort comme une grande unité de police) dans la plaine ouest de la Roumanie a déterminé un remaniement du commandement, parce que celle-là fut directement subordonnée à l'Oberbefehlshaber Südost (Heeresgruppe F) et en plus prit en charge le groupe de combat SS.

Le recoupement des actes opérationnels allemands laisse aussi voir que les instances concernées de la Wehrmacht ont eu une vue partiellement faussée sur les forces roumaines affrontées. Mais il est curieux que la partie allemande décela d'une manière bien plus exacte l'articulation et les mouvements des troupes soviétiques qui, à la faveur de la couverture roumaine, s'approchaient en ce laps de temps de la frontière roumano-yougoslave et roumano-hongroise.

L'élucidation de ce fragment de la guerre antifasciste de Roumanie justifie son intérêt non seulement eu regard à la littérature de spécialité de Roumanie, mais aussi en vertu du fait que même des études parues à l'étranger paraissent n'avoir pas entamé à fond une présentation de ce côté de la question.

PRECIS

Considering, with good reason, that control over the entire Carpathian arch presented a continental importance, and taking into account that the Romanian insurrection had forced the Wehrmacht into losing the Southern Carpathians and most of the Western ones, the German high commands tried to make up for that critical situation by mounting a strategic offensive which would have pushed forward their troops along the entire mountain range, the passes that open into the wide plain of Central Europe included. It was precisely that offensive that was to be checked by what has been called the Romanian cover operation of September 1944, the success of which provided the forces opposing the Wehrmacht, particularly the Soviet armies, with a wide bridgehead in the plain lying in the west of Romania, wherefrom their advance towards the south-east of the Nazi Reich could proceed smoothly and across an open, even area, which meant considerable advantages, given their superiority in terms of effectiveness and armour.

As long as the Romanian researchers had to stick to national archives alone, the articulation of the attacking German forces, those in the south-west of Romania (the Banat and the gorge of the Iron Gates — Cazane, of a continental strategic importance) included, was approached in analytical works upon this sole ground-

work. Indeed, that segment of the Romanian cover front was hit by a large grouping of the Wehrmacht, a different one from what had previously existed on the territory of Romania, namely the Army Group "F", its OP located in Belgrade.

However, an insight into the operational documents of both the Army Group "F" and some of its subordinate echelons makes it necessary that corrections and completions be brought to the image of the German side, as it appears in previous historical works.

Actually, it results that one has neglected the twofold competence of that large command — namely, that it concomitantly led operations on the entire South-East Theatre of War ("Oberbefehlshaber Südost") — and, at the same time, that the existence of an intermediate echelon, under a misleading name — "Militär-befehlshaber Südost" —, also headquartered in Belgrade, was as a matter of fact overlooked.

Likewise, while the data — unavoidably incomplete and, at times, erroneous — provided by the Romanian commands spoke of three tactical large units subordinated to the Army Group "F" that had been earmarked for Romania (the motorized Hindenburg and Langemarck SS Divisions, the "Prinz Eugen" SS Division), actually the first two did not exist, while the last one was operating in another sector of the Balkan Peninsula.

The real articulation was the following: an army corps detachment (under General Willi Schneckenburger, former chief of the German mission ensuring liaison with the Bulgarian army), consisting, in its turn, of three elements: a "combat group", having the strength of a division, deployed along the Danube course, on the southern bank of the river, especially in the Iron Gates — Cazane area; the motorized 92nd Grenadiers Brigade, in the southern half of the Romanian Banat; an SS combat group directed against the city of Timișoara. Towards September 10, the commitment of the mechanized 4th SS Division (wrongly considered a police large unit even by some German authors) in the western plain of Romania brought about a change in command, as it was directly subordinated to "Oberbefehlshaber Südost" (Heeresgruppe F) and, moreover, it was assigned the command of the SS combat group.

The collation of the German operational documents show that the Wehrmacht, too, possessed a distorted image of the Romanian forces it was facing. Most curiously, the Germans generally knew more exactly the articulation and movements of the Soviet troops which, benefiting of Romanian cover, were meanwhile drawing closer to the Romanian—Yugoslavian and Romanian—Hungarian frontiers.

The clarification of this aspect of Romania's antifascist war is fully justified not only in relation with the Romanian historiography, but also due to the fact that even studies published abroad do not seem to have largely dwelt upon this side of the subject.